

Iris Zakošek

Glavni trg v Celju kot osrednji tržni prostor

Glavni trg so skozi zgodovino različno imenovali: Trg, Veliki trg, Glavni trg, Markov trg, Tomšičev trg; leta 1993 so ga ponovno preimenovali v Glavni trg.¹

Prvotno jedro srednjeveške naselbine je bilo v današnjem JV mestnem delu. Ta prvotna naselbina je bila majhna, sprva je štela nekaj hiš, ki so stale vzdolž današnjega Glavnega trga. Tržni prostor se je izoblikoval tako, da so se na zahodni strani razvrstile plemiške hiše in javne stavbe, vzhodna stran pa je bila meščanska - tu so stanovali drobni trgovci in rokodelci. Dolga ulica (danes Gosposka) je trg povezovala s spodnjim gradom.²

Sredi trga je stal mestni vodnjak, ki so ga uporabljali do leta 1871. Na južni strani vodnjaka je že leta 1503 omenjen sramotilni kamen ali mestni pranger, h kateremu so privezovali prestopnike in zločince. V drugi polovici 18. stoletja je bila na trgu železna kletka, v katero so zapirali celjske peke, ki so pekli premajhne hlebce. Sredi širšega južnega dela trga so po letu 1776 postavili na mestu, kjer so usmrtili morilca Pretnerja, Marijino znamenje, ki naj bi mesto varovalo pred takšnimi zločini.³

Trg je opredeljen kot "navadno odprt prostor, kjer se prodaja in kupuje raznovrstno blago, zlasti živila". Osnovna funkcija trga je torej preskrba prebivalstva z živili in drugimi potrebnimi stvarmi. Najbolj razširjena predstava o živilskem trgu je, da je to prostor, kjer se prodajajo in kupujejo živila in blago. Poleg osnovne funkcije obstajajo še druge manj opazne. Trg poln ljudi predstavlja naravno središče družabnega življenja. Na njem se ljudje srečujejo, se sporazumevajo, tu krožijo raznovrstne govornice, od osebnih opravilanj do političnih novic, na trgu tudi žalijo, grozijo; gospodinje si izmenjujejo recepte.⁴

V času pred drugo svetovno vojno, med njo in še nekaj let po njej je na osrednjem prostoru Glavnega trga bil tržni prostor, kjer sta se srečevala mesto in podeželje.⁵

Trg je živel svoj cikel. Živel je dnevno, tedensko, mesečno in letno življenje. Dnevno se je pričelo rano zjutraj in trajalo vse do opoldneva. Med

tednom sta bila tržna dneva sredo in sobota, svoj izvor sta imela v nekdanjih tedenskih sejmih. Mesečni je kazal predvsem finančno stanje kupcev glede na plačilne dneve. Letni cikel je bil povezan z letnimi časi in dogajanjem v naravi ter z od tega dogajanja odvisnimi dejavnostmi. Pozimi je na trg prišlo manj prodajalcev kot poleti. Spomladi je bilo najbolj živahno. Poseben pečat so trgu dali prazniki, ko so gospodinje nakupovale predvsem med, orehe, rozine, maslo, smetano.⁶

Tržni prostor je bil last mestne občine. V Celju so pred drugo svetovno vojno bili tržni prostori na Glavnem trgu, Slomškovem trgu, Dečkovem trgu in na Prešernovi ulici. Največji je bil na Glavnem trgu. Mestna občina Celje je prirejala tržne dneve vsako sredo in soboto. Če je bil na ta dan praznik, je bil tržni dan dan prej. Ob tržnih dnevih so smeli prodajati naslednje artikle: poljske pridelke, domače in južno sadje, žita, semena, perutnino, jajca, mleko in mlečne izdelke, med in medene izdelke, vosek, meso in mesne izdelke, rečne in morske ribe, rake, žabe, školjke, polže, gobe, mladiče živali, cvetje, zelišča. Smeli so prodajati tudi izdelke domače izdelave kot so suha roba, lončeni izdelki. Posebej je bilo dovoljeno, da so na nekaterih mestih smeli prodajati drva, seno in slamo. Tržni organ je od prodajalcev, ki so prodajali lastne domače izdelke zahteval potrdilo občine, da je blago res domač proizvod. Ostali prodajalci so morali imeti obrtno pooblastilo oz. dovoljenje.⁷

Zunaj tržnega prostora trgovanje ni bilo dovoljeno. Za razmestitev blaga so tržni organi postavili klopi in stojnice. Prodajalcem so dodelili samo en prostor, zaradi hitre pokvarljivosti blaga pa je prodajalca lahko pridobil še dodatnega, ki pa ga ni smel prepustiti drugemu. Trgovci, ki so imeli svoje lokale ob tržnem prostoru, niso smeli postavljati stojnic pred njimi.⁸

Prodaja blaga na stojnicah je bila po tržnem prostoru razdeljena glede na vsebino. Iz ohranjenih načrtov prodaje na Glavnem trgu pred vojno je lepo razvidna prodaja blaga (stojničarji). Ob vhodu

1 Imenoslovje ulic in trgov v KS Center, Celje 1994, str. 6.

2 Glavni trg v Celju, Celje 1996, str. 4.

3 Glavni trg v Celju, Celje 1996, str. 4.

4 N. Židov, Ljubljanski živilski trg, Ljubljana 1994, str. 918.

5 Glavni trg v Celju, Celje 1996, str. 6.

6 N. Židov, Ljubljanski živilski trg, Ljubljana 1994, str. 39 - 45.

7 ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

8 ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

s Prešernove ulice na trg so na levi in desni strani prodajali poljske pridelke, pred hišo št. 1, 2 mleko in mlečne izdelke. Okoli Marijinega znamenja so v večini prevladovali mesarji, v razširjenem delu trga in proti Slomškovega trgu in Gosposki ulici so bili prodajalci sadja. Pred hišo št. 11 in 12 so prodajali lesne in pletarske izdelke in perutnino.⁹

Razen na stojnicah in klopeh so smeli prodajati tudi z vozičkov. Strogo prepovedano je bilo polaganje živin na tla. S stalnimi prodajalci na stojnicah je občina sklenila pogodbo o oddaji tržnega prostora v najem. V njej je bil točno določen stalni prostor, najemnina in odpovedna doba, ki ni smela presežati 14 - dnevne roka. Ne glede na dogovor in odpovedni rok je smela občina prepovedati trgovanje začasno ali stalno in prodajalca odstraniti s tržnega prostora:

- če je prostor oddal drugemu in se pri tem okoristil
- če brez tehtnega razloga prostora ni uporabljal 14 dni
- če je bil kljub opominu v zaostanku s plačilom občinskih pristojbin za mesec dni
- če se na ponovni pismeni opomin ni pokoril odredbi pristojnega tržnega organa
- če je bil že kaznovan zaradi kršitve tržnega reda, pa je ponovno naredil prekršek¹⁰

Tržne pristojbine so se pobirale po posebni odredbi, ki jo je odobril ban. Tržno nadzorstvo je s svojimi organi nadzorovalo poslovanje na tržnem prostoru. V njihovo pristojnost je spadalo:

- dodelitev vrstnega reda in dovoliti ali odkloniti trgovanje občasnim prodajalcem
- pobiranje tržne in druge pristojbine v kolikor ni bila plačana neposredno pri občinski blagajni
- nadzorovali so izpolnjevanje določil in predpisov, da so živila in blago vidno označeni s cenami
- skrb za red in čistočo na trgu

Prekrški tržnega pravilnika so se kaznovali z denarjem in celo z zaporom.¹¹

Tržne pristojbine za mesto Celje, ki jih je odobrilo Ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelek v Ljubljani, dne 12. marca 1925, pod št. 1615/25, so bile za posamezne prodajne artikle sledeče:

- 0,25 Din za 1 koš oglja ali drv
- 0,5 do 1 Din za 1 liter kisle smetane, 1 košaro zelenjave, 1 zavitek svežega ali suhega sadja, 10 hlebov sira, 1 piščanca, 1 kuro, 1 raco ali petelina, 1 košaro repe ali krompirja, 1 košaro žita ali cvetlic, 1 komad cvetlic v lončkih, 1 koš borovine (smolovine), 5 litrov mleka

- 1 do 2 Din za 1 veliko košaro vrtno zelenjave, 1 košaro sadja, 1 kg surovega masla, 1 gos, 1 kg voska, za domače obrtniške izdelke na stojnicah, 1 koš kruha, 1 venec ali šopek
- 2 Din za 1 purana, 1 kozlička, 25 komadov rakov, 25 žabjih krakov
- 2 do 3 Din za 1 koš sadja, 1 košaro smetane ali mleka v posodi ter sadja, 1 košaro jajc, 1 čebriček z ribami, 1 škaaf medu, 1 kos stročevine, 1 košaro suhega sadja, 1 koš kostanja, 25 komadov cepcev
- 5 Din za 1 košaro branjarskega blaga, 1 koš jajc, 1 voz krompirja, zelja ali čebule, za lesene, pletene ali slamnate predmete, za kramarske stojnice s trakovi
- 6 Din za stojnico z domačim ali južnim sadjem, za pečenje kostanja, za lončarske izdelke, za prostor brusarja, dnevno plačilo mesarjev za stojnico
- 10 Din ali več za ročni voziček branjarskega blaga, za ročni voziček sadja, za voz z ribami

Za smrekova drevesca ob Božiču so plačali glede na velikost:

- 1,25 Din za do 1 m visoko
- 1,25 do 2 Din za nad 1 m visoko

Vrtnarji so plačali za voziček različne zelenjave 3 do 4 Din.¹²

Finance je vodilo mestno računovodstvo. Zaslужek ali prihodek od tržnih pristojbin je bil kar visok, na leto okoli 100000 Din, za posamezna leta naslednji:

- 1926 98269 Din
- 1929 98015 Din
- 1931 124060 Din
- 1932 117660 Din
- 1933 101619 Din
- 1934 106928 Din
- 1935 94564 Din
- 1936 100122 Din
- 1937 100542 Din
- 1939 88352 Din

Izdatki so bili naslednji: plača tržnega nadzornika, plača pobiralcev tržnih pristojbin (leta 1926 je dnevno pobiral tržno pristojbino Andrej Bedrač), najemnina za sejmišče, hranjenje tržnih stojnic, razne tiskovine.¹³

S 1. 4. 1938 so začeli po občinskem sklepu z dne 17. 9. 1937 št. 9755/1937 pobirati tržne pristojbine z novimi bloki po zagrebškem vzoru. Te bloke je izdajalo mestno računovodstvo in vodilo obračune s pobiralci le teh. Način pobiranja je bil sledeč: pobiralec je preščipnil strankin blok z datumom (dan in mesec), ko je končal v eni vrsti se je v tej začela kontrola blokov, pri čemer so ugotavljali, če je pristojbina pravilno plačana glede na prodajno blago,

⁹ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, -/38, Načrt tržnice.

¹⁰ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

¹¹ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

¹² ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Tržne pristojbine.

¹³ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, Letna poročila tržnega nadzorstva.

nato so odstrigli desni zgornji vogal bloka.¹⁴

Tržno upravo je vodil tržni nadzornik po odredbah mestnega poglavarstva v okviru reda in zakonskih predpisov. Tržni nadzornik je skrbel, da sta bila na trgu mir in čistoča, pregledoval je živila, kontroliral pobiranje tržnih pristojbin, nadzoroval mestne tehtnice, in opozarjal tudi vsa administrativna ter pisarniška dela tržne uprave. Sodeloval je z mestnim zdravstvenim in veterinarskim referentom ali skupaj ali posamično. Veterinarski referent je pregledoval predvsem meso in mesne izdelke, zdravstveni pa je na stojnicah ugotavljal stanje živil in higienske razmere na trgu.¹⁵

Kontrola živil je bila zelo poudarjena. Splošni pregled živil je bil vsako jutro v zimskem času od 8. do 9. ure in poleti med 6. in 7. uro zjutraj. Nekatera živila so posebej kontrolirali. Mleko so pregledovali na treh vhodnih mestih, na kolo-dvoru in v mlekarnah. Največkrat so ugotovili dodajanje vode k mleku. Ob pregledu jajc so velikokrat ugotovili smrdljiva ali osušena jajca (kmetice so jih hranile za jesen, ko so bila dražja kot spomladi in poleti). Pri smetani so predvsem ugotavljali, če ni žarka ali mešana z mlekom ali kvasom. Redno so pregledovali gobe in ribe. Vsakodnevna stroga kontrola je bila na stojnicah z mesom in mesnimi izdelki.¹⁶

Tržno nadzorstvo v Celju je moralo vsako leto podati pisno poročilo, v katerem je bila zajeta založenost trga z živili in prodaja nasploh, prodaja na sejnih (živinski in kramarski), finančno stanje, kontrola prodajnih artiklov.¹⁷

V poročilu tržnega nadzorstva za leto 1938/39 je bilo zapisano, da potrebujejo tržnega kontrolorja, ki naj bi imel ustrezno izobrazbo in znanje. Najbolj primeren je bil takratni uslužbenec g. Anton Špes. Do 10. ure bi opravljal delo tržnega kontrolorja, nato pa pisarniške posle. Pomagal bi tržnemu nadzorniku g. Pozničju pri urejanju trga. 1. 4. 1940 je bil po občinskem odboru za tržnega nadzornika imenovan g. Fijavž Franjo.¹⁸

Kljub nenehnemu trudu tržnega nadzorstva in mestne policije so bile tatvine in raznovrstne golju-fije ves čas del tržnega življenja. Trg je bil za tatove primeren prostor, saj jih je bilo v množici ljudi težko izslediti. Okradeni so bili prodajalci in kupci.¹⁹

Tržni promet se je začel z ranim jutrom in je trajal ob delavnikih do 13. ure, prodaja mesa pa do 12. ure. Do 10. ure so smeli na trgu nakupovati le potrošniki, prekupčevanje je bilo v tem času prepovedano. Ob nedeljah in praznikih je bila dovoljena prodaja živil do 9. ure zjutraj samo na določenem delu tržnega prostora.²⁰

In kako je potekal tržni dan?

Že zgodaj zjutraj so se proti mestu valili težki vozovi in kar mrgolelo je okoliških kmetov. Pred mestnimi mitnicami se je trlo obloženih voz. Furmani, ki so v Celje dovažali najrazličnejšo blago so čakali v vrsti, da jim mestni mitničar odmeri mitnino. Ropotanje koles, glasna govorica voznikov, pokanje bičev, kričanje mitničarja, brzenje konj, vse to je že navsezgodaj zbudilo stanovalce Graške in Ljubljanske ceste. Zjutraj so bile mestne ulice polne glasnih, sopečih kmetov, ki so iz bližnjih krajev prinašale na mestno tržnico zelenjavo, mleko, sir, jajca, skuto, perutnino. Še preden se je mesto prebudilo so si na stojnice na Glavnem trgu lepo razvrstile svoje blago. Zlasti ob sredah in sobotah, ko je bil tedenski tržni dan, je bilo polno stojnic. Okoli 7. ure so začele na Glavni trg prihajati prve stranke, dve uri kasneje je bilo okoli stojnic živo kot v panju. Kuharice in služkinje meščanskih družin so se z velikimi cekri drenjale okoli stojnic in se z branjevkami pogajale o cenah. Meščanski otroci, ki so jih kot nekakšno dodatno breme varovale služkinje (le najuglednejše meščanske družine so imele pri hiši guvernante) in so jih zato morale peljati na ta jutranji izlet po mestu, so sitnarili. Vsak otrok je hotel nekaj dobiti. In na Glavnem trgu je bilo res za vsakogar nekaj. Poleti so otroci najraje skakali okoli sladoledarjev, ki so se z majhnimi vozički prerivali po živem mestu. Sredi oktobra so začeli peči kostonj in zraven ponujali sladek mošt. Proti poldnevu se je jutranji direndaj polegel. Branjevke so počasi pospravile blago s stojnic, gostota voz na mestnih ulicah se je zmanjšala.²¹

Trg je bil skozi leto kar dobro založen, neugodne razmere so včasih znižale ponudbo. Živila so na trg pripeljali iz bližnje in daljne okolice Celja, Brežic, Rogaške Slatine, Šmarskega okoliša. Prodajali so sadje in zelenjavo iz Dalmacije in Italije. Živila, ki so jih prinašali naprodaj so morala biti zdrava in neoporečna. Živila se niso smela otipavati ali poskušati. Poskušnja je bila dopustljiva samo tako, da so kupcem ponudili košček, ne da bi se dotaknili drugega blaga ali posode, ali pa so poiskovali z jedilnim priborom.²²

Mleko so dovažali na trg samo v posodah, ki so ohranile njegovo prvotno kakovost. Mlečni iz-

¹⁴ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 5170/38, Letno poročilo tržnega nadzorstva za poslovno leto 1937/38.

¹⁵ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 32/39, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1938/39.

¹⁶ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, Letna poročila tržnega nadzorstva.

¹⁷ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, Letna poročila tržnega nadzorstva.

¹⁸ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 85/40, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1939/40.

¹⁹ N. Židov, Ljubljanski živilski trg, Ljubljana 1994, str. 31 - 36.

²⁰ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, Pravilnik za tržne dneve.

²¹ J. Cvirn, Biser na Savinji, Celje 1993, str. 52 - 60.

²² ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

delki niso smeli biti izpostavljeni soncu, padavinam ali onesnaženju. Zraven niso smela biti živila in predmeti, ki pridejo v stik s prahom ali živalmi. Mlečne izdelke so smeli polagati na bele oprane prte iz platna ali jute po klopeh. Surovo maslo ali sir so zavijali v bel polpergamentni papir ali v kakršnokoli čisto tkanino, listje. Prodajalci so morali imeti zavarovane laše in so si preko pasu privezali beli predpasnik. Če niso imeli bele jopice, so si nadeli bele dokomolčnice.²³ Cene mleka in mlečnih izdelkov ter jajc so bile leta 1932 sledeče:

jajce - komad	0,50 - 1,50 Din
mleko - liter	2,00 - 3,00 Din
razne vrste sira - kg	16,00 - 26,00 Din

(dnevno prodali cca. 10 kg)

surovo maslo - kg	26,00 - 36,00 Din
kisla smetana - liter	12,00 - 16,00 Din

(dnevno prodali cca. 20 - 30 l)²⁴

Zelenjava in sadje je moralo biti sveže. Zelenjavo so prodajali v čistih "jerbasih" ali na belih platnenih prtih. Zelenjavo so trebili samo v posode za odpadke. Nagnito, od črvov razjedeno ali obrezano sadje za vkuhanje so posebej označili.²⁵ Zgodnje sadje in zelenjava sta bila vedno dražja od domačega. Cene sadja (v kg) so se leta 1934 gibale takole:

jabolka	2 - 8 Din
hruške	3 - 6 Din
češnje	4 Din
breskve	6 - 10 Din
marelice	6 - 10 Din
slive	4 - 6 Din
grozdje	6 - 10 Din ²⁶

Cena zelenjave leta 1929 je bila sledeča:

solata - komad	0,50 - 1,50 Din
solata - kg	10,00 - 24,00 Din
kislo zelje - kg	4,00 - 6,00 Din
ohrov - kg	6,00 - 10,00 Din
krompir - kg	1,25 - 2,50 Din
čebula - kg	3,00 - 6,00 Din
špinača - krožnik	1,50 - 2,50 Din
cvetača - kg	8,00 - 10,00 Din

Prodajali so še fižol, kolerabo, kumare, česen, šparglje, posušene in sveže gobe, motovilec, regrat...²⁷

Živila živalskega izvora so morala ustrezati splošnim veterinarskim predpisom, opremljena so morala biti z listinami po predpisih o pregledovanju živine in mesa. Prodajali so samo na stojnicah, urejenih po zahtevah, ki so veljale za mesnice. Meso so morali označevati po vrsti in kakovosti. Divjačina se je smela prodajati samo v času, določenem po lovskem zakonu, kasnejša prodaja je bila dopustna samo za meso iz hladilnice, če je žival bila ujeta v dovoljenem času. Perutnina se je smela prodajati samo v prostornih kurnikih ali pa "jerbasih". Za perutnino so imeli pripravljene posode s pitno vodo. Klanje perutnine na trgu ni bilo dovoljeno. Vodne živali so morale biti sveže in zdrave. Žive ribe so shranjevali v "polterjih", v katere so dovajali kisik. Prodaja je smela potekati samo v času dovoljenega ribolova. Odpadke razkosanih rib so odlagali v posebne posode, ki so jih odtočili v kanal.²⁸

Obleka prodajalca je morala na kupca narediti dober vtis, saj je bila zunanja urejenost prodajalcev nekakšna garancija za dobro blago. Morali so biti primerno oblečeni, obleka je bila funkcionalna in prilagojena vremenskim razmeram in letnim časom. Nepogrešljivi kos obleke pri večini prodajalk je bil klotast predpasnik, ki se je vezal zadaj. Tako so si obvarovale prednji del obleke, v žepe so spravljale denar. Nosile so nabrano krilo iz temnejšega bombaža ali volne. Zgoraj so nosile enobarvne ali vzorčaste bluze. Glavo so pokrile z ruto, poleti bombažno, pozimi z volneno. Ob mrazu so si nadele volneno jopo, rokavice na palec ali prste. Obute so bile v usnjene čevlje z vezalkami. Nekateri prodajalci so pri oblačenju morali upoštevati določene predpise. Tako so npr. mesarji nosili bel predpasnik, jopič in kapo. Tudi prodajalci sadja, mleka in mlečnih izdelkov so nosili bel predpasnik. Ob dežju so se ogrnili v lodnaste pelerine in uporabljali črn dežnik. V času med obema vojnama jih je pred soncem ščitil velik bel platnen dežnik med stojnicami. Živila so prodajali prvenstveno po zakonitih merah. Za pregledovanje mer in uteži je skrbelo mestno tržno nadzorstvo in merosodni urad. Živila so merili v litrih, kilogramih, na kose, z mericami, na šopke, kuhinjske žlice, krožnike, zajemalke, pesti... Tehtali so predvsem meso in mesne izdelke, pa sadje in nekatero zelenjavo (krompir, fižol, česen, čebulo, paradižnik, repo...)²⁹

Mesarske stojnice so morale biti vedno sveže in čiste, umite, da so popolnoma ustrezale sanitarnim cenzuram, pokrite so bile z belo platneno streho. Inšpekcija jih je dnevno nadzorovala. Nekateri mesarski vozovi so bili lepo prebarvani. Med vožnjo predvsem v poletnih mesecih so prekrili čez meso

²³ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

²⁴ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 378/33, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1932, Pregled o gibanju tržnih cen najvažnejših življenjskih potrebščin po mestu Celju v letu 1932.

²⁵ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

²⁶ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 76, 5305/34, Cene živilskim proizvodom.

²⁷ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 84, 341/30, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1929, Pregled tržnih cen kmetijskih pridelkov in drugih najpomembnejših življenjskih potrebščin v mestu Celju v letu 1929.

²⁸ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

²⁹ N. Židov, Ljubljanski živilski trg, Ljubljana 1994, str. 70 - 77.

bele ali rdeče prte. Mesarji so svoje vozičke pospravljali v ulico na Okopih od kaplanije navzgor proti hiši g. Leona. Ker so se stanovalci pritožili zaradi pasenja muh, so jim potem spet dovolili postavljati na trgu. Nekaj časa so jih za čas prodaje tudi postavljali v Kocenovo ulico.³⁰ Z ozirom na dopis Kraljevske banske uprave v Ljubljani z dne 23. 6. 1936 oz. na odlok Ministrstva za trgovino in industrijo z dne 17. 6. 1936 je tržno nadzorstvo predlagalo, da se mesarske stojnice odpravijo in uredijo zidane ali lesene ute. Če pa to ni mogoče, naj prodajajo le v lokalih. Vendar predlog ni uspel.³¹

Večina mesarjev je imelo svojo stojnico. Francu Sovincu je mestno načelstvo v Celju leta 1932 izdalo pooblastilo, da sme opravljati mesarsko obrt s sedežem na Glavnem trgu.³² Svojo stojnico na Glavnem trgu je imel tudi Viktor Hohnjec, ki je z mesarsko in prekajevalsko obrtjo začel leta 1920 in jo ohranil do vojne. Živino je kupoval od kmetov in trgovcev iz Slovenije in Hrvaške. V klavnici so meso pripravljali za prodajo na trgu. Stranki so ga stehali in zavili v polnomasten papir.³³ Na trgu na stojnici so prodajali svoje meso in mesne izdelke: Alojz Kroflič,³⁴ 1921 sta pričela z mesarsko obrtjo Leskovšek & Knez,³⁵ Ivan Fridrich,³⁶ Štefan Hohnjec, Alojz Sovinc, Karel Zdolšek, Franc Kreča, Ludvik Junger, Ferdo Dečman, prodajo svežih rib je občina dovolila Avgustu Bornšku.³⁷

Cena mesa je bila leta 1936 naslednja:

volovsko meso - kg	8,00 - 10,00 Din
teletina - kg	10,00 - 12,00 Din
svinjina - kg	12,00 - 16,00 Din
goveje meso - kg	6,00 - 10,00 Din
slanina - kg	cca 16,00 Din
kokoš - komad	cca 25,00 Din
prekajena šunka - kg	cca 17,00 Din

Prodajali so tudi prekajene parklje in glave, govejo, telečjo in svinjsko drobovino, mast.³⁸

Prodajalci in kupci so se bili dolžni pokoravati odredbam tržnih organov kot jih je določal tržni pravilnik. Vesti so se morali dostojno. Prepovedano je bilo glasno ponujanje blaga in tako vabiti kupce. Vzdrževati je bilo potrebno čistočo. Pro-

dajalci živil niso smeli bolehati za kužnimi in nalezljivimi boleznimi. Točenje alkoholnih pijač in krošnjarjenje na tržnem prostoru je bilo prepovedano. Vožnja po trgu ni smela ovirati prometa in zavirati poti ali dohodov do stojnic. V kolikor je bila vožnja po trgu dovoljena, so določali splošni policijski predpisi. Dovoz blaga na trg je bil dovoljen le v zgodnjih jutranjih urah, kasneje pa samo z izrednim dovoljenjem tržnih organov. Za spravljanje vozil in vozičkov ter vprege so bili določeni posebni prostori. Uporaba drugega javnega prostora se je kaznovala.³⁹

Občina kot lastnica tržnega prostora je lahko vsakomur, ki je življenjske potrebščine prodajal po zelo visoki ceni, prepovedala prodajo. Nadzorovala je špekulacijo. Prekupčevalci so namreč od kmetov kupovali blago in ga prodajali za 25% dražje. Kmetje pa so se ravnali po ceni stojničarjev in s tem bi cene proizvedom narastle. Skrbeli so, da se draginja ni razbohotila.⁴⁰

Glavni trg je postal v 30. letih neprimeren za tržni prostor. Postajal je premajhen, estetsko in higiensko neprimeren, posebno poleti in jeseni, ko so prodajali ogromno živil in so se prodajalci razširili še v Gosposko ulico, kjer je bil glavni vozovni promet.⁴¹ Predlagali so širitvev prodaje v Gosposko ulico in na Slomškov trg. Le ta je bil last cerkve Sv. Danijela in opat Jurak je dovolil prodajo samo v času kakšne nujne potrebe, drugače pa ne.⁴² Število stojnic se je večalo. Leta 1929 je občina imela 19 lastnih tržnih stojnic, katere je dnevno postavljali na trg cestni pometlač in jih pospravljali popoldan na dvorišče hiše Glavni trg št. 17, ki je bila last gospe Geramb.⁴³ Leta 1938/39 je bilo postavljenih 50 mestnih stojnic za prodajo kmetijskih pridelkov.⁴⁴ Tik pred drugo svetovno vojno so za tržni prostor predlagali prostor starega okrožnega sodišča.⁴⁵

Glavni trg je proti večeru okoli 6. ure postal ena izmed celjskih promenad, ki je vsakemu uglednejšemu meščanu predstavljal pomembno, skoraj nepogrešljivo obliko vsakdanjega družabnega življenja. Srečati znanca in prijatelje, spoznati nove ljudi in biti opažen, to so bili vzroki, da se je večina meščanov redno udeleževala teh sprošču-

³⁰ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 67, 1450/26, Poročilo o mesarskih stojnicah na pritožbo Josipa Žumerja.

³¹ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 8047/36, Poročilo tržnega nadzorstva.

³² ZAC, MOC 1919 - 41, AŠ 74, 8559/32, Franc Sovinc, mesarska obrt.

³³ Iris Zakošek, Celjani - posamezniki kot vir za dokumentacijo življenja v Celju, zbornik MPD 1995-96, Celje, febr. 1997, str. 101 - 103.

³⁴ OKC, Nova doba, 138/1924.

³⁵ OKC, Nova doba, 67/1921.

³⁶ OKC, Nova doba, 43/1920.

³⁷ OKC, Nova doba, 142/1923.

³⁸ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 5860/37, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1936/37.

³⁹ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 6381/38, Pravilnik za tržne dneve.

⁴⁰ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 66, 3130/25, Reguliranje cen na trgu.

⁴¹ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 306/35, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1934.

⁴² ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 32/39, Letno poročilo tržnega nadzorstva za upravno leto 1938/39.

⁴³ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 84, 341/30, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1929.

⁴⁴ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 32/39, Letno poročilo tržnega nadzorstva za upravno leto 1938/39.

⁴⁵ ZAC, MOC 1919-41, AŠ 85, 85/40, Letno poročilo tržnega nadzorstva za leto 1939/40.

jočih večernih sprehodov po mestnih ulicah in z belim peskom posutih poteh v mestnem parku.⁴⁶

Na trgu so vodili procesije, ob cerkvenih praznikih pa je bil tam sejem.

Po letu 1950 se je trg začel spreminjati. Tržni prostor so prestavili na novo lokacijo v Linhartovo ulico, kjer je še danes. Trg so spremenili v cono za pešce. Na odru ob Marijinem znamenju v poletnih mesecih organizirajo zabavne in družabne prireditve za popestritev življenja na trgu in v Celju. Nekajkrat na leto se prostor spremeni v kramarski in novoletni sejem.⁴⁷

ZUSAMMENFASSUNG

Der Hauptplatz in Celje als Marktplatz

In der Zeit vor dem Zweiten Weltkrieg, in der Kriegszeit und noch einige Jahre nach dem Krieg diente der zentrale Teil des Hauptplatzes als Marktplatz, wo Stadt und Land aufeinander trafen.

Bereits in den frühen Morgenstunden bewegten sich die schweren Wagen in Richtung Stadt. Wenn sie die Mautstellen passierten, weckte das Rattern der Räder, das laute Sprechen der

Fuhrleute, das Knallen der Peitschen und das Schnauben der Pferde in aller Herrgottsfrühe die Einwohner der Grazer und der Laibacher Straße. In den Straßen, die zum Marktplatz führten, erschallten die Stimmen der lauten und schwer atmenden Bäuerinnen aus den umliegenden Ortschaften, die Gemüse, Milch und Milchprodukte, Eier, Obst zum Marktplatz brachten. Die Marktstände wurden früh am Morgen aufgestellt. Bevor die Stadt erwachte, war die zum Verkauf angebotene Marktware bereits sortiert. Die ersten Kunden tauchten um 7 Uhr auf, bald danach ging es wie in einem Taubenschlag zu. Um die Mittagszeit legte sich der Trubel, und am Nachmittag wurden die Marktstände geräumt.

Der Marktplatz war Gemeindeeigentum. Die Markttage (Mittwoch und Samstag) wurden durch die Stadtgemeinde bestimmt. Die Markttage rühren von den einstigen Wochenmärkten her. Damals durften auf Marktständen landwirtschaftliche Erzeugnisse verkauft werden, heimische und Südfrüchte, Getreide, Samen, Eier, Geflügel, Milch und Milchprodukte, Honig und Honigprodukte, Wachs, Fleisch und Fleischprodukte, Fluß- und Seefische, Krebse, Schnecken, Muscheln, Pilze, Heilkräuter, Blumen, auch Hausgewerbezeugnisse wie Holz- und Tonwaren. Die Markthändler mußten eine Marktgebühr entrichten, die von Art und Menge der Verkaufsware abhing. Die Marktverwaltung oblag dem Marktaufseher, der sich an die Verordnungen der Stadthauptmannschaft zu halten hatte. Bei seiner Arbeit wurde er von einem Veterinär- und einem Gesundheitsreferenten unterstützt.

⁴⁶ J. Cvirn, Biser na Savinji, Celje 1993, str. 52 - 60.

⁴⁷ Glavni trg v Celju, Celje 1996, str. 4